

PRILOG POZNAVANJU KULTURNE BAŠTINE U ŠEMOVCIIMA CONTRIBUTION TO THE CULTURAL HERITAGE IN SEMOVCI VILLAGE

Ivica ZVONAR

Doktor znanosti, znanstveni savjetnik

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Odsjek za povijesne znanosti

Strossmayerov trg 2, Zagreb

Primljeno/Received: 10. 4. 2014.

Prihvaćeno/Accepted: 21. 5. 2014

Prethodno priopćenje

Preliminary report

UDK/UDC 911.373 (497.5-37 Šemovci)

SAŽETAK

Autor u članku na temelju dosadašnjih rezultata arheoloških i historiografskih istraživanja tematizira pitanje kulturne baštine na prostoru podravskog sela Šemovci. U tom kontekstu za pojedine lokalitete i nalaze daje kratki povijesni okvir, ali i ukazuje na potrebu da se postojeći popisi i izvješća nadležnih tijela glede kulturne baštine na šemovečkom području po mogućnosti nadopune još nekim elementima.

Ključne riječi: Šemovci, kulturna baština, povijest

Key words: Šemovci, cultural heritage, history

UVOD

Šemovci su naselje smješteno na sjeveroistočnim padinama Bilogore u đurđevačkoj Podravini, na cesti koja iz Bjelovara vodi prema Đurđevcu i Virovitici, a u središtu mjesta se jedan krak odvaja prema Koprivnici i Prekodravlju. U upravnom smislu Šemovci su dio Općine Virje u Koprivničko-križevačkoj županiji, a u crkvenom pogledu pripadaju u rimokatoličku župu Sv. Martina u Virju koja se nalazi u okviru Varaždinske biskupije.

Sačuvana kulturna baština – u rasponu od arheoloških nalaza iz prehistorijskog razdoblja i antike, ostataka srednjovjekovnih, odnosno novovjekovnih fortifikacija, sakralnih i drugih objekata, pa sve do pojedinačnih etnografskih i foto zbirki različitoga opsega – jasno govori o dugom kontinuitetu života na ovim panonskim prostorima.¹ U vremenu koje često u ozračju "kulture / diktature relativizma" nekritički teži prevrednovanju svih vrijednosti, upravo baština čuva trag čovjeka i zajednice od rastakanja, svjedoči o identitetu pojedinca, obitelji, naroda i države.

Na području Koprivničko-križevačke županije prema popisu kulturne baštine, odnosno prema posljednjoj on-line dostupnoj ažuriranoj verziji popisa iz listopada 2011. godine na području Šemo-

¹ O tome što je kulturna baština i koji je njezin značaj poslužiti će nam kao polazišna osnova jedno od mogućih tumačenja koje pokušava u osnovnim crtama definirati ovaj složeni fenomen. "Kulturna baština (nasljeđe) je u materijaliziranoj stvari zabilježen oblik svekolikog djelovanja ljudskog duha odnosno odraz duha u materijaliziranoj stvari, očuvan u proteku vremena, odraz onog bitnog i istinskog za čovjeka kroz koje se on pita tko je, odakle je kamo ide, i zbog toga je taj odraz od trajne vrijednosti za čovjeka. Čovjek zato nastoji održati oblik u materijaliziranoj stvari i zaštititi ga od propadanja u svrhu stalnog nadahnuća spoznavanja istine o sebi. Ili drugim riječima, to je obrađena, oživljena i kultivirana materijalizirana stvar; obrađena, oživljena i kultivirana stvaralačkim duhom pojedinca, neke ljudske skupine, nekog naroda; u povijesnom slijedu vremena naslijeđena i sakupljena do sadašnjeg trenutka, koja živim baštinicima jest stalan odgovor o njima prošlima, njima živima i njima budućima." Usp. Marinko VUKOVIĆ, "Pogled na međudnos baštine, kulture i identiteta", *Arhivski vjesnik*, 54/2011., str. 104-105. Detaljnije o različitim aspektima pitanja kulturne baštine usp. npr. Ivo MAROEVIĆ, *Sadašnjost baštine*, Zagreb 1986.; *Isti, Baštinom u svijet: Muzeološke teme – Zaštita spomenika – Arheologija*, Petrinja 2004.; *Baština u fokusu : 50 godina Instituta za povijest umjetnosti 1961.-2011. = Heritage in focus : 50 years of the Institute of art history 1961-2011*, Zagreb 2011. Također, o definiranju i značaju kulturne baštine usp. <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6> (pristup ostvaren 10.05.2013.)

vaca spominju se – u skupini *Nepokretna kulturna dobra* – među arheološkim lokalitetima i zonama u sklopu općine Virje evidentirani sljedeći lokaliteti: 1. Gora (Šemovci, na padinama Bilogore iznad potoka Hotove), ulomci keramike koji se mogu datirati u rasponu od brončanog do željeznog doba, otkriveni rekognosciranjem; 2. Grmovi (Šemovci, na brežuljku uz potok Hotovu, jugozapadno od groblja), ulomci keramike koji se mogu datirati u prapovijest i antiku pronađeni rekognosciranjem; 3. Kostanjčići (Šemovci, podno brijega sjeverno od naselja, uz cestu za Virje), prapovijesno naselje utvrđeno rekognosciranjem. Kao *Pojedinačne građevine – kompleksi građevina*, a u sklopu cjeline *Sakralne građevine i kompleksi* spominje se u skupini kapela i Kapela Sv. Križa u Šemovcima (P – 2147), dok se u sklopu cjeline *Građevine javne namjene* navodi kao evidentirana Stara škola – Štancija. Također i u skupini *Pokretna kulturna dobra* još jednom se navodi Kapela Sv. Križa u Šemovcima (Z – 4282).²

U dokumentu *Izješće o stanju i prijedlog zaštite kulturne baštine Koprivničko-križevačke županije u 2011. godini*, koji je 24. veljače 2012. godine objavio Zavod za prostorno uređenje Koprivničko-križevačke županije, donose se podaci da je Općina Virje uz nadzor Konzervatorskog odjela u Bjelovaru obavljala tijekom 2011. na šemovečkoj crkvi Sv. Križa konstruktivne i građevinske radove, koji se planiraju nastaviti i sljedeće godine, a na evidentiranom izvoru Zvirišće planirala je Općina Virje tijekom 2012. izvođenje građevinskih radove na revitalizaciji izvora.³

U nastavku rada kratko ćemo se osvrnuti na vrijednost i značaj spomenute kulturne baštine, ali i ukazati na potrebu da se postojeći popisi i izvješća nadležnih tijela u tom kontekstu po mogućnosti nadopune, jer otkrivanje, čuvanje i prezentiranje ostataka prošlosti doprinosi regionalnoj prepoznatljivosti i značaju podravskoga kraja na karti hrvatskoga, ali i europskoga prostora u sadašnjosti i budućnosti.⁴

KRATKI HISTORIOGRAFSKI OSVRT NA KULTURNU BAŠTINU ŠEMOVACA⁵

Za recepciju kulturne baštine podravskoga kraja osobito je zaslužan Leander Brozović, osnivač, prvi kustos i ravnatelj Muzeja grada Koprivnice, koji je niz desetljeća marljivo stvarao muzejsku etno zbirku.⁶ Imajući pak u vidu šemovečki prostor, vrlo vrijedan prinos očuvanju baštine dao je Martin Matišin sa suradnicima, koji je 1977. potaknuo osnivanje Zavičajnog muzeja Virje, gdje se čuvaju brojni dokumenti i bogata etno zbirka koja svjedoči o povijesti i kulturi ovog dijela Podravine.⁷ Uvid u najstarija razdoblja života na ovim prostorima pružaju nam ponajprije arheološka istraživanja, dok izvore za kasnije razdoblja u većoj mjeri donose historiografska istraživanja.

Prehistorijska nalazišta na području Podravine pokazuju da se život razvijao na "kontaktima potočnih i riječnih dolina s Kalnika i Bilogore te široke doline Drave", a u antičko doba "geografsko-

² O tome detaljnije usp. popis na linku http://www.prostorno-kkz.hr/images/popis%20zatiene%20kulturne%20batine%20na%20podruju%20kk_2011.pdf (pristup ostvaren 13.12.2013.)

³ O tome usp. izvješće na linku http://www.prostorno-kkz.hr/images/izvjee%20o%20kulturnoj%20batini%20na%20podruju%20kk_2011.pdf (pristup ostvaren 13.12.2013.). Ispravno je Z-3202.

⁴ U tom kontekstu na ovome mjestu želim zahvaliti gospodi Vladimiru Kopasu i Mirku Zvonaru, te načelniku Općine Virje Mirku Peroku, koji su mi pružili korisne informacije u svezi lokalnih toponima i pojedinih zbivanja iz najnovije prošlosti Šemovaca.

⁵ Više od desetljeća istraživao sam u raznim aspektima i vremenskim razdobljima podravski prostor, a poglavito Šemovce. Na te teme objavio sam dvije studije u monografskoj formi, te nekoliko članaka na stranicama znanstvene i stručne periodike. Ovdje sada na tom tragu u kratkim crtama sažimam i dijelom nadopunjujem rezultate dosadašnjih spoznaja, te nastojim ukazati na neke od mogućih pravaca za nova istraživanja.

⁶ Npr. o tome ukoliko usp. Dražen ERNEČIĆ, *Spasimo baštinu akvizicije odjela povijesti: 1998.-2003.*, Koprivnica 2003. Naravno, zaslužni su i mnogi drugi, ali ovdje ne možemo detaljnije razlagati to pitanje, jer ono izlazi iz okvira ovoga članka.

⁷ Usp. <http://www.virje.hr/zivot-u-virju/kultura/muzej/> (pristup ostvaren 08.04.2013.)

prometni položaj postaje važan faktor formiranja rastera centralnih naselja".⁸ U tim razdobljima, prema trenutnim spoznajama, ne može se sa sigurnošću govoriti o Šemovcima kao naselju, već je ispravnije govoriti o širem prostoru koji obuhvaćaju današnji Šemovci.⁹ Na točkama dodira dravskog poloja i bilogorskog masiva (npr. oko Đurđevca, Kalinovca, Kloštra, Podravske Sesveta, Prugovca, Sirove Katalene, Šemovaca, Virja, i dr.) zabilježeni su ostaci materijalne kulture (oruđe, oružje, posuđe, novac itd.) i nekih oblika organiziranog života (dijelovi naselja, objekata, ceste) koji "crtaju" arheološku topografiju Podravine.¹⁰ Nalazi na već spomenutim lokalitetima na području Šemovaca – Gora, Grmovi i Kostanjići – govore o životu koji se na tom prostoru odvija već više tisuća godina. Osobito je u tom kontekstu važan nalaz barbarsko-keltskog novca, srebrnih tetradrahmi koje su kovali Taurisci u 1. st. prije Krista. Novac je 1887. našao seljak Josip Pavec u svome vinogradu na brijegu Kostanju koji se nalazi južno od Đurđevca, i relativno blizu je Šemovaca.¹¹ Podaci o broju primjeraka novca kreću se u rasponu od 160 do 400 komada. Srebro je dobre kvalitete i prilične težine, a na licu novca prikazana je Apolonova glava s usnicama u obliku torkvesa, dok je na naličju stilizirani konjić okrenut nalijevo. Od tog skupnog nalaza je u numizmatičkoj zbirci Arheološkog muzeja u Zagrebu sačuvano svega 107 komada, a dijelovi te ostave došli su u Mađarski nacionalni muzej u Budimpešti i Britanski muzej u Londonu. U znanstvenoj literaturi taj tip novca dobio je ime "Đurđevački tip", a pripada Hrvatskoj grupi.¹²

Glede arheoloških nalaza na šemovečkom području treba upozoriti da se povremeno nakon proljetnog oranja na površini oranica mogu pronaći nalazi keramike, ostaci kamenog ili metalnog oružja koja vjerojatno potječu iz različitih razdoblja, a ujedno potvrđuju teze o dugom kontinuitetu života na ovom prostoru.¹³ Naime, u vrijeme Rimskog Carstva, a možda i ranije, tim su područjem prolazili važni cestovni pravci. Za vojsku, trgovinu i poštu ceste su bile od velikog značaja pa su zato uz njih stajali miljokazi, veće ili manje postaje, te stražarske kule, a naplaćivala se cestarina i mostarina. Tako je, kako je označeno i na kartografskom prikazu rimskih cesta, znamenitoj 'Tabuli Peutingeriani' nastaloj oko 340. godine, kroz Lentulis, današnje Virje, prolazila cesta koje se pružala pravcem Emona (Ljubljana) - Poetovio (Ptuj) - Aqua Viva (Petrijanec) - Iovia Botovo (Ludbreg) - Sunista (Kunovac Breg) - Piretis (Koprivnica-Draganovec) - Lentulis (Virje) te dalje prema Osijeku.¹⁴ Također, u Virju, kod lokaliteta Gradišće, postojao je odvojak ceste koji je vodio kroz dolinu potoka Hoto-

⁸ Dragutin FELETAR, "Geografski položaj i geomorfološko-pedološka osnovica naseljenosti Podravine do kraja srednjeg vijeka", *Arheološka istraživanja u Podravini i kalničko-bilogorskoj regiji : znanstveni skup, Koprivnica, 14. - 17. X. 1986.*, Zagreb 1990., str. 12.

⁹ Za kratki uvid u povijest Šemovaca usp. Ivica ZVONAR, *Šemovci: prilozi za povijest mjesta, Šemovci 2007.*

¹⁰ Za opću sliku i glavne značajke arheološkog naslijeđa kontinentalne Hrvatske usp. Željko TOMIČIĆ, *Panonski periplus : arheološka topografija kontinentalne Hrvatske*, Zagreb 1999., str. 11-34. Također, o arheološkim istraživanjima na prostoru Podravine usp. *Arheološka istraživanja u Podravini i kalničko-bilogorskoj regiji : znanstveni skup, Koprivnica, 14.-17. X. 1986.*, Zagreb : Hrvatsko arheološko društvo = Kroatische archaologische Gesellschaft, 1990.

¹¹ O tome usp. "Otkriće srebr. celtičkih novaca kod Gjurgjevca", *Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, XI/1887., br. 3, str. 93-94. Također, za kratku vijest o nalazu usp. Josip BRUNŠMID, "Njekoliko našašća novca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji", *Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, I/1895., str. 96-119.

¹² O tom nalazu usp. Ivan MIRNIK, *Coin Hoards in Yugoslavia, British Archaeological Reports, International Series*, 95/1981., 60 (43). Tu se navodi i opširnija literatura o ovom nalazu. Također, usp. Zdenka DUKAT & Ivan MIRNIK, "Nacrt numizmatičke topografije Podravine", *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* (dalje: *Podravina*), 4/2005., br. 8, str. 121-146.

¹³ U tom bi kontekstu neka buduća istraživanja trebala u obzir uzeti lokalitete na širem području Šemovaca: Hotovica, Ivanova Mlaka, Kamenice, Konačko, Mali Potić, Pod Seče, Prečani, Ribnjak, Tatar.

¹⁴ O Podravini u mreži antičkih putova usp. Mirko BULAT, "Dio rimske ceste Poetovio-Mursa u Podravini: (po rukopisu ing. R. Franječića 'kako je mogao izgledati rimski limes duž Drave')", *Podravski zbornik*, 9/1983., str. 263.-270., Branko BEGOVIĆ, "Prilog poznavanju starih putova i naselja u Podravini", *Podravski zbornik*, 12/1986., str. 142.-151., Martin MATIŠIN, "Virje u prošlosti", *Virje na razmeđu stoljeća: zbornik IV.*, Virje 1991., str. 7-11., te Zorko MARKOVIĆ, "Povijest naseljenosti koprivničkog kraja – od prvih početaka do razvijenog srednjeg vijeka", u: *Povijesni atlas gradova, Sv. 3 : Koprivnica*, Zagreb; Koprivnica 2005., str. 23.

ve. Cesta se nalazila dijelom na trasi današnje ceste koja vodi kroz sela Šemovci-Hampovica-Rakitnica i dalje. U Šemovcima je najvjerojatnije jednim dijelom prolazila predjelom Grmovi (Grm) pored današnjeg mjesnog groblja, a na tom je području "čini se, postojalo i raskršće: glavna je cesta vodila dalje prema Mičetincu, a sporedna prema Bjelovaru".¹⁵

Prostor Šemovaca je u razdoblju srednjeg vijeka pripadao u dio posjeda koji je često mijenjao vladare, a razrješenje sudbine Šemovaca u tom periodu najvjerojatnije treba vezati uz naselja u sklopu posjeda Đurđevačkog vlastelinstva - Hotova, Tomadovec, Orešje, Zdelja i Sočice / Sušica. Pored toga, valja napomenuti da je upravo na trasama antičkih putova u srednjem vijeku došlo do razvoja naselja / posjeda (Đurđevac, Prodavić, Sušica, Hotova i dr.).¹⁶ Za razdoblje ranoga srednjega vijeka poneka pokusna ili manja sondažna arheološka iskopavanja svjedoče o postojanju života na prostoru Podravine. No, možemo reći da je to područje u arheološkom smislu prilično neistraženo. Relativno blizu Šemovaca, točnije na prostoru između Virja i Molva, nalazi se lokalitet Volarski breg, gdje su u istraživanjima pronađeni ostaci keramike, kao i "dva prapovijesna, latenska objekta iz drugoga do prve polovine prvoga stoljeća prije Krista, te dio ranosrednjovjekovne radionice s ostacima barem pet talioničkih peći (*in situ*) i više otpadnih jama".¹⁷ S druge pak strane, između Novigrada Podravnog i Javorovca smješten je lokalitet Poligačev mlin, gdje su pronađeni površinski nalazi prapovijesne i srednjovjekovne keramike.¹⁸ U razdoblju kasnog srednjeg vijeka na glavnom uzvišenju lokaliteta Gradina iznad sela Sveta Ana, udaljenog tek koji kilometar od Šemovaca, bila je podignuta drvena utvrda u kojoj je boravio plemić, odnosno osoba višeg društvenog statusa na što upućuju nalazi kasno-srednjovjekovne stolne i kuhinjske keramike, životinjskih kostiju te nešto staklenih i metalnih predmeta.¹⁹

Na razmeđu kasnog srednjeg i ranog novog vijeka, dolazi do početka raspada velikih vlastelinstava, ratne devastacije i formiranja društva vojno-krajiškog tipa, a sve to se odrazilo u promjenama osobina prirodnog i kulturnog krajobraza Podravine. U ranom novom vijeku su klimatske promjene, poput "malog ledenog doba", znatno utjecale na sve segmente čovjekova života i prostora.²⁰ U novo-

¹⁵ O tome usp. Zvonimir LOVRENČEVIĆ, "Rimske ceste i naselja u bilogorsko-podravskoj regiji", Arheološki pregled, 21/1980., str. 233-234, 245. Na Lovrenčićevu tragu G. Jakovljević također spominje odvojak ceste prema Đurđevcu, odnosno Bjelovaru. Usp. Goran JAKOVLJEVIĆ, "Arheološka topografija Bilo-gore – antički period", *Bjelovarski zbornik*, 2/1990., str. 117, 119.

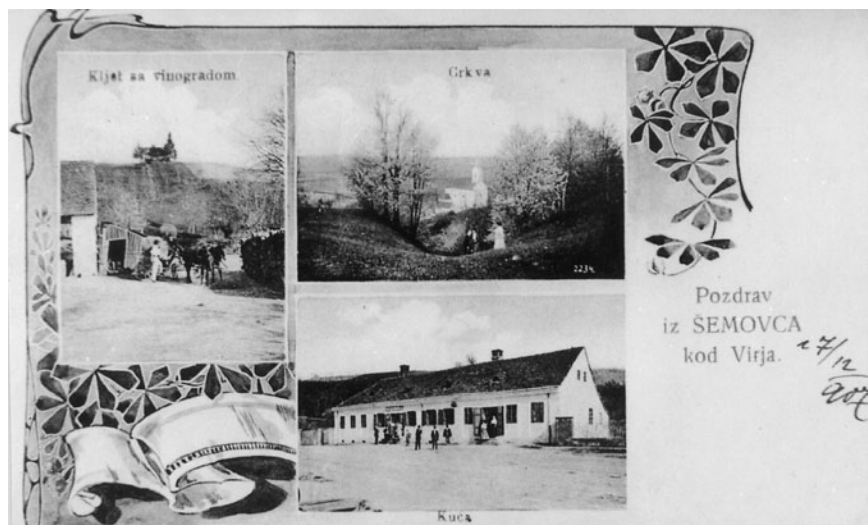
¹⁶ Detaljnije o tome usp. Ranko PAVLEŠ, *Koprivničko i đurđevačko vlastelinstvo: povijest, topografija, organizacija i struktura*, Koprivnica 2001., str. 212-213, 216-217, 242-244. Pavleš napominje da Šemovci nose oblik koji ukazuje da bi selo možda moglo potjecati iz srednjeg vijeka, jer "osnova Šem- i nastavak -ci ukazuju na starinu". No, treba reći da se do kraja 19., odnosno početka 20. st. naselje zvalo Šemovec. Također, o osnovnim crtama o povijesti Šemovaca u srednjem vijeku usp. I. ZVONAR, *Šemovci: prilozi za povijest mjesta*, str. 8-10. R.

¹⁷ O tome, s posebnim osvrtom na prostor đurđevačkog dijela Podravine, usp. Tajana SEKELJ IVANČAN, *Podravina u ranom srednjem vijeku : rezultati arheoloških istraživanja ranosrednjovjekovnih nalazišta u Torčecu*, Zagreb 2010., str. 23.

¹⁸ Isto, str. 23.-24. Ovim područjem se autorica bavila u više navrata, a o tome vidi njezinu bibliografiju na koju upućuje u ovoj knjizi. Za prostor sela Molve, koje je od Šemovaca udaljeno oko 10 km, usp. Ivan ZVIJERAC, "Arheološka topografija područja općine Molve", *Molve - ljudi, selo i okoliš u dugom trajanju : zbornik radova sa znanstvenog skupa, Molve, 27. rujna 2008. : u povodu 350. godišnjice prvog spomena današnjeg sela Molve (1658.-2008.) i 15. godišnjice ponovnog osnivanja Općine Molve (1993.-2008.)*, Molve 2010., str. 10.-29., te Tajana SEKELJ IVANČAN, "Talionička djelatnost u okolici Molva u ranom srednjem vijeku", *Molve - ljudi, selo i okoliš u dugom trajanju : zbornik radova sa znanstvenog skupa, Molve, 27. rujna 2008. : u povodu 350. godišnjice prvog spomena današnjeg sela Molve (1658.-2008.) i 15. godišnjice ponovnog osnivanja Općine Molve (1993.-2008.)*, Molve 2010., str. 30.-45.

¹⁹ O tome usp. Tatjana TKALČEĆ, "Probna arheološka istraživanja visinskog gradišta Sveta Ana – Gradina 2010.", *Annales Instituti archaeologici = Godišnjak Instituta za arheologiju*, 7(2011), str. 45.-49. Lokalitet Gradina je preventivno zaštićeno kulturno dobro (Oznaka dobra: P-4100) koja spada pod nadležnost Konzervatorskog odjela u Bjelovaru.

²⁰ O tome detaljnije usp. Hrvoje PETRIĆ, *Pogranična društva i okoliš, Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17 stoljeću*, Samobor; Zagreb: Meridijani : Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju, 2012.

Slika 1. Šemovci - razglednica s početka 20. stoljeća

vjekovnom razdoblju sa sigurnošću se može ustvrditi da Šemovci postoje kao naselje na prostoru Vojne krajine.²¹ Naime, na Wincklerovoj karti granica Varaždinskog generalata iz 1639. označena su mnoga naselja u Podravini, a među njima i Šemovci (Schemovez). Podjelom Varaždinskog generalata 1745. Šemovci se nalaze na teritoriju Đurđevačke pukovnije u okviru satnije u Virju. Važnost Šemovaca tada se ogleda u činjenici da su smješteni na važnom prometnom čvorištu, jer se poštanska cesta između Zagreba i Bjelovara nadovezivala preko njih na cestu između Koprivnice i Osijeka. Za razdoblje druge polovine 18. stoljeća zanimljiva je informacija da je u Šemovcima - na mjestu nekadašnje krajiške časničke postaje, a tu se danas nalazi zgrada škole - nekada postojala utvrda. Postoje tvrdnje da je od njezinih ostataka sredinom 18. st. izgrađena krajiška postaja, a ostatak materijala bio je prevezen u Bjelovar radi gradnje vojničke bolnice.²² U kontekstu prostora nekadašnje krajiške utvrde potrebno je ukazati na još jedan izvor s kraja 18. st., a to su karte i prateći opisi za naselja u Đurđevačkoj pukovnji. U tim dokumentima, nastalim prema napatku Dvorskog ratnog vijeća Habsburške monarhije, u pogledu Šemovaca, među ostalim, navodi se da su časničko konačište i crkva kod sela zgrade koje su građene od drva i nadvišene sa svih strana.²³

Sredinom 18. st. je u Šemovcima rado boravio zapovjednik Đurđevačke pukovnije Nikola Kengjelić (Kengell; Kengyel), jer je tu imao veliki vinograd.²⁴ U tom kontekstu zanimljivo je spomenuti vrsnog šemovečkog vinara i vinogradara Boltu Cvetkovića, koji je živio koncem 19. i početkom 20. st., jer je njegova klijet svjedočila o nekim aspektima podravske povijesti i tradicije. Naime, na poprečnoj gredi stropa njegove klijeti bio je na latinskom urezan napis 'Živjeli dobri prijatelji! Ljeta Gospodnjega 1713. dana 8. lipnja', a natpis je navodno dao urezati prvobitni vlasnik Kengjelić, a

²¹ U tom razdoblju je selo bilo smješteno na okolnim brežuljcima uz današnju cestu, a sve do između dva svjetska rata su na brijegu su postojale kuće i domaćinstva (obitelji Vrabec i Mirosavljević) koje su imale regularne kućne brojeve.

²² Nešto detaljnije o tome se zasada ne može reći, ali možda bi arheološka iskopavanja na prostoru oko današnje škole ponudila neke preciznije odgovore.

²³ Za detaljniji uvid u povijest Šemovca u novovjekovnom razdoblju usp. I. ZVONAR, *Šemovci: prilozi za povijest mjesta*, str. 10-17.

²⁴ Taj predio i danas mještani nazivaju "Generalski breg". O Kengjeliću usp. Mira Kolar-DIMITRIJEVIĆ, *Ferdo Rusan : [život i djelo] : 1810- 1879. : od vojnika do ilirskog i pučkog pjesnika te nositelja prosvjetiteljskog i gospodarskog života Podravine*, Samobor 2004., str. 93, te Paškal CVEKAN, *Virje: Povijesno-kulturni prikaz postanka i razvoja mjesta i župe Svetoga Martina prigodom 350. godišnjice prvog spominjanja Prodavića kod Virja*, Virje 1976., str. 104-105.

Slika 2. Šemovci - glavna ulica 1920-ih godina

kasnije su ga članovi obitelji Cvetković prenijeli u svoju klijet.²⁵ Danas klijet obitelji Cvetković više ne postoji, ali sačuvana je greda sa urezanim natpisom koja je u vlasništvu obitelji Perok.

Porast broja stanovništva zasigurno je potaknuo osnivanje škole u Šemovcima 1824. godine.²⁶ Prva školska zgrada nalazila se u središtu sela preko puta crkve te je bila solidno građena od cigle i pokrivena crijepom, ali premala za školu. Zato je 1883. bila kupljena zgrada bivšeg mjesnog zapovjedništva koja je u razdoblju Vojne krajine pripadala virovske satniji. Ona je danas, pored crkve, najstariji objekt u Šemovcima.²⁷

"Ilirac" Ferdo Rusan je od 1842. do 1875. živio u Podravini, ponajviše u Šemovcima i Virju. Bio je oduševljen Šemovcima, gdje je uživao u prekrasnim krajobrazima, svježem zraku, dobrom vinu i izvrsnoj izvorskoj vodi.²⁸ Osobito ga je dojmio seoski izvor vode Zvirišće, za koji je na temelju osobnog iskustva tvrdio da je ljekovit.²⁹ U tom kontekstu treba istaknuti da je izvor i danas u funkciji. Zalaganjem članova Mjesnog odbora Šemovci i mještana periodično se održava.

U drugoj polovini 19. i u prvim desetljećima 20. st. u Šemovcima je živjela obitelj Barac (Barec). Posjedovali su relativno veliki zemljišni posjed, trgovinu i gostionicu s prenoćištem. Prezime Barac potječe starinom iz sela Baraca kod Grižana u Vinodolu, a najvjerojatnije su članovi obitelji zbog posla tijekom 19. st. doselili u Podravinu. Tomo i Ivana Barac su imali tri sina - Mirka, koji je bio trgovac u Kloštru, Tomu, koji je živio u Šemovcima, te Frana, koji je u našoj povijesti ostao upamćen

²⁵ O tome usp. "Iz davne prošlosti", *Podravac: list za gospodarstvo, pouku i zabavu* (Virje), br. 8, 15. 04. 1899., str. 2-3.

²⁶ [Antun CUVAJ], *Grada za povijest školstva Kraljevina Hrvatske i Slavonije : od najstarijih vremena do danas*, Knj. 2.: *Od godine 1780. do 2. ožujka 1835.*, Zagreb 1910., str. 252.

²⁷ Dražen PODRAVEC, *Povijest virovske škole*, Virje 1999., str. 202.

²⁸ O boravku i djelovanju F. Rusanu u Podravini usp. M. Kolar-DIMITRIJEVIĆ, *Ferdo Rusan*, str. 15, 29-32, 39, 42, 45, 93, 269, 286.

²⁹ Franjo Ksaver KUHAČ, *Ilirski glazbenici: prilozi za povijest hrvatskoga prepорода: sa 8 slika*, Zagreb 1893., str. 178.

kao svećenik, teolog i političar.³⁰ U kontekstu društvenog života treba spomenuti da su se u klijeti obitelji Barac još koncem 19., odnosno početkom 20. st. sastajali lovci iz obližnjeg Virja te nešto udaljenije Pitomače, pa je to bila svojevrsna preteča osnivanju lovačkog društva u Šemovcima u razdoblju između dva svjetska rata. Danas je ta klijet očuvana i obnovljena te je vlasništvo obitelji Kopas-Kristić, a u njoj se nalazi lijepa etno zbirka.³¹ Na širem šemovečkom području postoje ostaci nekoliko tradicijskih klijeti s kraja 19. i početka 20. st., a možda bi korisno bilo na neki način evidentirati kao etnološke građevine i klijeti nastale u razdoblju oko sredine 20. st.³²

Zapisnici kanonskih vizitacija svjedoče da je u sklopu župe u Đurđevcu u vinogradima kod Šemovaca, na zaravanku obronka jugoistočno od današnje crkve, od početka 18. st. pa sve do 30-ih godina 19. st. postojala na podzidanim temeljima drvena kapela Sv. Križa. Sredinom 20. st., prilikom izgradnje mjesnoga vodovoda, otkopani su bili dijelovi crkvenih temelja.³³ Đurđevački župnik i podarhiđakon Franjo Milinković je 1840. zapisao da je kapela Sv. Križa u filijali u Šemovcima, na mjestu gdje se i danas nalazi, izgrađena od čvrstog materijala 1832. godine. Duga je 22,74 i široka 11,37 m. Ima četiri oltara (glavni oltar sv. Križa, zatim sv. Helene majke Konstantina Velikog, sv. Petra apostola i sv. Florijana mučenika), sakristiju pod lukom, toranj sa dva zvona, kor, dva kaleža, te sve potrebno i lijepo priređeno za slavlje svete Mise. Ulazna vrata u crkvi Sv. Križa u Šemovcima su se nalazila s istočne, a svetište na zapadnoj strani. U novosagrađenu crkvu u središtu sela bio je po svemu sudeći postavljen veliki oltar sv. Križa iz stare kapele. Taj oltar nije sačuvan, ali i danas s tog oltara postoje u crkvi drveni kipovi sv. Ivana, sv. Roka i sv. Sebastijana. Također, sačuvan je i kip Blažene Djevice Marije, koji uz navedene kipove spominje komarnički arhiđakon Juraj Bistrički 1733. godine. Pored toga, ovdje treba napomenuti da se u šemovečkoj crkvi nalazi i oltarna slika sv. Florijana iz 19. stoljeća, koja je po svemu sudeći ostatak nekadašnjeg oltara. Ova slika, kao i kip Blažene Djevice Marije navode se i u popisima opreme crkve Sv. Križa početkom 20. stoljeća. Crkva Sv. Križa u Šemovcima je longitudinalna, jednobrodna građevina kasnobarokno-klasicističkih stilskih karakteristika, sa zvonikom nad glavnim pročeljem. Ono je vertikalno raščlanjeno pilastrima na tri dijela, od kojih je sre-

³⁰ Fran Barac, hrv. svećenik, teolog i političar (Šemovci, 26.VIII.1872.-Zagreb, 20.IX.1940.). Bogosloviju završio je u Zagrebu, gdje je 1907. habilitirao na Bogoslovnom fakultetu. Od 1895. do 1909. gimn. kateheta i prefekt u Požegi. U Zagrebu je od 1909. do 1911. bio kateheta gornjogradske gimn. i priv. docent na Bogoslovnom fakultetu, gdje od 1913. do 1938. djeluje kao redovni profesor apologetike i opće dogmatike. Dva puta (1913./1914. i 1922./1923.) dekan fakulteta, a u šk. god. 1915./1916. rektor Zagrebačkog sveučilišta. Nadbiskup Antun Bauer ga 1925. imenovao kanonikom Prvostolnog kaptola zagrebačkog. Osobito važnu ulogu Barac je imao u osnivanju Hrvatske bogoslovne akademije i oko izgradnje Nadbiskupskog dječjačkog sjemeništa na Šalati. Papa Pio XI. imenovao ga je 1929. svojim kućnim prelatom. U polit. životu je Barac djelovao kao sljedbenik Starčevićeve stranke prava, a njegova polit. djelatnost je bila osobito važna tijekom Prvog svjetskog rata, jer je održavao vezu između predstavnika polit. stranaka u zemlji i političara u emigraciji. Sudjelovao je u radu Narodnog vijeća SHS u Zagrebu 1918., a na Mirovnoj konferenciji u Parizu 1919. bio je pročelnik "Sekcije za domaću štampu" Kraljevstva SHS. U radu Privremenog narodnog predstavništva u grupi Narodnog kluba je sudjelovao kao pripadnik Hrvatske zajednice. Kasnije postaje potpredsjednik Hrvatske federalističke seljačke stranke. Napisao je dva srednjoškolska udžbenika iz liturgike i dogmatike, te je objavio više stručnih radova. Suradivao u časopisu *Kršćanska škola*, te u *Katoličkom listu* i *Bogoslovskoj smotri* kojima je bio urednik. Njegove rasprave, a osobito habilitacijska studija, unijele su život u razvoj hrvatske filozofske i teološke misli unutar neoskolastičkog pokreta krajem 19. i poč. 20. st. Članke o polit. prilikama je objavljivao *Obzoru*, *Novom dobu*, *Srijemu*, *Hrvatu*, *Hrvatskoj slozi* i *Graničaru*. Svojim priložima i aktivnim sudjelovanjem nastojao je pomoći razne dobrotvorne akcije, te popularizirati znanstveni rad i javna predavanja. O F. Barcu i obitelji usp. Ivica ZVONAR, *Mons. dr. Fran Barac : (1872.-1940.) : život i djelo*, Zagreb 2012.

³¹ O etno zbirci u klijeti obitelji Kopas usp. <http://www.semovci.eu/kultura/321-etno-zbirka-u-klijeti-obitelji-kopas> (pristup ostvaren 15.04.2013.)

³² O tradicijskim klijetima u Podravini i važnosti njihove zaštite (očuvanja) usp. Maja ZEBEC, "Tipologija i kronologija tradicijske arhitekture klijeti na podravskome dijelu sjeverozapadne Bilogore", *Podravina*, 9/2010., br. 17, str. 153-165., te Petra SOMEK, *Tradicijско graditeljstvo u Podravini: pregled s karakterističnim primjerima*, Samobor 2011.

³³ Već neko vrijeme postoji inicijativa dijela mještana i lokalne vlasti da se tu napravi pokusno arheološko iskopavanje, te potom nalazište uredi.

dišnji neznatno istaknut u visini zvonika. Uz vanjske zidove broda prigradeni su kontrafori. Nad ulaznim je dijelom podignut kor na dva stupa, a na brod pravokutnog tlocrta nadovezuje se, nešto uže, zaobljeno svetište, uz koje se nalazi sakristija. Crkva je nadsvođena nizom čeških kapa, odijeljenih pojasnicama oslonjenima na masivne nosače, koji su konkavnim zaobljenjem bočnih stranica povezani sa zidom. Svetište je također nadsvođeno češkom kapom. Na bočnim zidnim stijenama nalaze se tzv. termalni (paladijevski) prozori. Za kasnobarokno-klasicističke građevine karakteristična je relativno skromna arhitektonska plastika. U slučaju šemovečke crkve uvelike je izražena klasicistička komponenta, koja se očituje u vrlo jednostavnoj i plošnoj profilaciji. Crkvi Sv. Križa u Šemovcima su po vremenu nastanka i tipološkim karakteristikama slične neke crkve iz širega područja - poput crkve Rastanka svetih apostola u Novigradu Podravskom (1830.), zatim crkve Sv. Katarine u Hlebinama (1834.), te crkve Sv. tri kralja u Goli (1842.).³⁴

Godine 1868. su Šemovci, naselje s 1.005 stanovnika i 74 kućanstava, u pogledu crkvene uprave pripali župi sv. Martina u Virju, a sve do tada su spadali u župu u Đurđevcu. Na brijegu preko puta današnje šemovečke crkve nalazilo se uz drvenu kapelu i ograđeno groblje. Budući da je to groblje u međuvremenu postalo premalo, župnik Martin Šantuš je 26. prosinca 1874. otvorio novo na putu prema Virju, i tu je blagoslovio raspelo.³⁵ Raspelo je nekada bilo drveno i mještani su ga tijekom vremena održavali, a 2007. je opet obnovljeno, i sada je betonsko sa pozlaćenim metalnim korpusom.³⁶

Nastojanjem virovskog župnika Karla Josipa Hitera su 1894. u crkvi Sv. Križa u Šemovcima bile postavljene orgulje poznatog graditelja Mihaela Heferera iz Zagreba, a imale su osam registara, manual i pedal. Mjesna crkva je teško stradala u oluji u srpnju 1900. godine, a popravak je potrajao sve do 1905. godine. Tijekom obnove je zvonik, koji danas ima piramidalnu kapu, modificiran u odnosu na prvobitno stanje, kada je imao lukovičasti oblik.³⁷ Župnik Martin Kovačević je 1908. godine nabavio novi glavni oltar sv. Križa i propovjedaonicu koji su izrađeni u radionici *Insam & Prinoth* u St. Ulrichu u Tirolu. Dva nova pokrajnja oltara Majke Božje Škapularske i sv. Roka, koji su stilski i arhitektonski skladno povezani s glavnim oltarom, kupljena su 1913. godine, a neke indicije ukazuju da ih je, po svemu sudeći, izradio koprivnički majstor Antun Rihard. U više navrata tijekom 20. te početkom 21. st. bila je u različitom opsegu obnovljena crkva Sv. Križa u Šemovcima, a rješenjem Ministarstva kulture Republike Hrvatske od 2. travnja 2007. godine postala je pojedinačno zaštićeno kulturno dobro (pod oznakom Z-3202) koje spada pod nadležnost Konzervatorskog odjela u Bjelovaru.³⁸

³⁴ O tome detaljnije usp. Ivica ZVONAR, *Crkva Svetoga Križa u Šemovcima: 1832.-2012.*, Virje-Šemovci: 2012., str. 10-12.

³⁵ P. CVEKAN, *Virje*, str. 103. Tako je groblje u Šemovcima bilo preseljeno na mjesto na kojem se nalazi i danas.

³⁶ I. ZVONAR, *Crkva Svetoga Križa u Šemovcima: 1832.-2012.*, str. 64-65.

³⁷ O tome usp. *Isto.*, str. 11, 15, 17, 19-20. Treba ovdje kratko reći da, pored sačuvanog troškovnika radova iz 1901. godine, postoji još nekoliko dokaza koji potvrđuju modifikaciju zvonika / tornja crkve. Tako je autor u knjizi o šemovečkoj crkvi Svetoga Križa spomenuo da o toj promjeni plastično svjedoči sačuvana slika sv. Florijana koja se danas u crkvi nalazi na južnom zidu kod kora, te fotografija Šemovaca, nastala najvjerojatnije u drugoj polovini 19. st. Glede fotografije važno je napomenuti da se zbog loše kvalitete fotografije koja nosi naslov "*Šemovci i mjesna crkva u drugoj polovini 19. stoljeća*" (str. 15) čini da na njoj toranj ima lukovičasti oblik, i da bi ona, pored spomenuta dva dokaza, mogla također biti dokaz o promjeni na crkvenom tornju. No, autor je nekoliko mjeseci nakon izlaska knjige iz tiska imao prilike vidjeti tu istu fotografiju, ali puno bolje kvalitete, i tu se nedvojbeno vidi da je na njoj toranj ipak piramidalnog oblika. Zato sada možemo sa sigurnošću ustvrditi da je ta fotografija nastala negdje u razdoblju prvih desetljeća 20. st., a ne u 19. st. No, u knjizi o crkvi Svetoga Križa se nalazi i fotografija "*Panorama Šemovaca*" (str. 17) na kojoj se jasno vidi lukovičasti toranj, pa ona potvrđuje promjenu na tornju crkve početkom 20. st., a sama fotografija se može datirati u vrijeme prije modifikacije tornja.

³⁸ O oltarima i propovjedaonici, te drugim vrijednim stvarima (npr. crkvenom posudu i ruhu) u šemovečkoj crkvi Svetoga Križa usp. *Isto.*, str. 9, 12, 21-30., 66.

Slika 3. Šemovci - prizor s glavne ulice oko 1930. godine

Zanimljivo je ovdje kratko spomenuti i postojanje križeva / raspela na raznim lokacijama u Šemovcima. Primjerice, sigurno je, prema zapisima župnika Šantuša u Spomenici župe Virje iz 1875. godine, da se općinsko vijeće u Virju obvezalo se da će brinuti za održavanje križeva na šemovečkom starom i novom groblju, kao i na cesti u Šemovcima kod Vinkovićeve kuće. Župnik je 1880. u Spomenici zapisao da je veliko raspelo u Šemovcima na glavnoj cesti s godinama dotrajalo i trebalo ga je obnoviti, pa je tadašnja imovna općina đurđevačka dala hrastovo drvo za križ, a sliku je obojio Bonifac Affinger.³⁹ U jesen 1924. godine je ugledni mještatin Stjepan Kolarević dao postaviti raspelo na raskrižju ispred škole u spomen na 25 poginulih iz Šemovaca tijekom Prvoga svjetskog rata. Posvetu je 1. veljače 1925. obavio kapelan Šmit uz nazočnost mnoštva vjernika.⁴⁰ Pored križeva u selu postojali su od davnina i križevi na putevima kroz vinorodne brežuljke na šemovečkom području. O tome bar zasad nemamo pisanih tragova, ali postoji usmena predaja koja svjedoči da su se na raskrižjima nalazila drvena raspela koja su najčešće održavali posjednici okolnih parcela.

Općina Virje je 16. prosinca 1996. dobila građevnu dozvolu za izgradnju mrtvačnice na groblju u Šemovcima, pa su tako dugogodišnja nastojanja župnika i mještana urodila plodom. Glavni projekt izrađen je od strane "Prostor" d.o.o. za inženjering, trgovinu i usluge Bjelovar i "Rotor" d.o.o. za građevinarstvo, trgovinu i usluge Bjelovar. Glavni projekt (arhitektonsko-građevinski) napravio je dipl. ing. građ. Marijan Carek, a radove na izgradnji kapele Sv. Petra i Pavla na groblju u Šemovcima izvodili su zidarsko fasaderska djelatnost "Sočec" Šemovci, građevinski obrtnik Ivan Benkek iz Virja i "Elektriko" Kalinovac.

Kapela Sv. Petra i Pavla je jednobrodna građevina s ulaznim trijemom, natkrivena dvostrešnim krovom s "biber" crijepom. Nad trijemom se uzdiže jednokatan zvonik s piramidalnom kapom, a uglovi zvonika i trijema, lučni otvori trijema te prozorski otvori i otvori vrata obrubljeni su dekorativnom žutom trakom. U kapeli se nalazi oltar i prostor za sv. Misu, te povezano s time i prostor za ležanje pokojnika, kao i odgovarajuće pomoćne prostorije (sakristija, kancelarija i sanitarni dio). Unutrašnjost je uređena prema prijedlogu istaknutog slikara i dizajnera Zdravka Tišljara, a u tom kontekstu vrijedno je spomenuti dva vitraja s likovima sv. Petra i Pavla. U vrijeme održavanja Martinjskih dana u studenom 2003. je kapela bila svečano otvorena i blagoslovljena.⁴¹ U sklopu groblja nalaze se ostaci starih metalnih križeva još iz 19. st., kao i spomen-obilježja na poginule u Drugom svjetskom ratu.

³⁹ Isto, str. 15.

⁴⁰ P. CVEKAN, *Virje*, str. 106.

⁴¹ I. ZVONAR, *Crkva Svetoga Križa u Šemovcima: 1832.-2012.*, str. 63. Na pomoći oko opisa kapele zahvaljujem kolegici prof. Ivani Katušić iz Strossmayerove galerije starih majstora HAZU u Zagrebu.

Slika 4. Graničarska štacija u Šemovcima - danas je tu pučka škola (dizajn fasade Zdravko Tišljar)

Od 1957. godine u Šemovcima djeluje Udruga žena Šemovci⁴² koja je bila osnovana s ciljem unapređenja domaćinstva, a njezine su članice prikupile i u svojim prostorijama u mjesnoj školi izložile malu etnografsku zbirku (odjeća, obuća, stari alati, pokućstvo i dr.) koja govori kako se nekad živjelo na selu. Nosioi lokalne vlasti, poglavito načelnik Općine Virje Mirko Perok te članovi Mjesnog odbora Šemovci na čelu s predsjednikom Dragutinom Španiček, učinili su proteklih godina u raznim prigodama mnogo toga dobrog glede skrbi za očuvanje kulturne baštine Šemovaca.⁴³ Kulturno umjetničko društvo *Zvirišće* osnovano je u Šemovcima 2007. godine. Ono kroz svoje sekcije (folklornu, tamburašku, pjevačku, literarnu) njeguje običaje i baštinu podravskog kraja, a pod vodstvom predsjednice Katicice Španiček revno radi i na proširenju vrlo bogate vlastite etno zbirke koja sadrži vrijedne kućanske uporabne predmete te zbirku poljoprivrednih alata i pomagala koja su nekad imala seoska domaćinstva.⁴⁴ U tom kontekstu treba spomenuti da je mjesni kipar Đuro Zvonar prikupio dragocjenu umjetničku zbirku. Bogat fotografski opus, koji kroz mijene vremena svjedoči o identitetu podravskog čovjeka i prostora, ostvarili su Zlata Kopas, Đurđa Posavec⁴⁵ i Darko Kekelj⁴⁶.

⁴² O Udruzi usp. http://www.youtube.com/watch?v=lkzJyfb_DEo (pristup ostvaren 8.5.2013.)

⁴³ O tome detaljnije vidi arhivu vijesti i događanja na www.semovci.hr i www.semovci.eu.

⁴⁴ Neki od nastupa KUD-a *Zvirišće* - <http://www.youtube.com/watch?v=r-2MqIWz9RI> ; <http://www.youtube.com/watch?v=-16QkD2L6bw> ; <http://www.youtube.com/watch?v=go5var93D7A> (pristup ostvaren 8.5.2013.)

⁴⁵ Npr. vidi o tome zapise: <http://www.semovci.hr/izlozba-fotografija-pok-posavec-durde#more> ; <http://www.youtube.com/watch?v=sGIRXPnLSx0> (pristup ostvaren 8.5.2013.)

⁴⁶ Npr. usp. <http://www.semovci.hr/izlozba-dr-kekelja#more> i <http://www.semovci.hr/180-godina-crkve-sv-kriza-semovci-obnovljena-crkva-fotogalerija-dr-kekelj-darko> (pristup ostvaren 8.5.2013.). U povodu Dana mjesta Šemovci je D. Kekelj u suradnji s MO Šemovci napravio fotomonografiju Šemovaca.

Također, i neistraženo jezično bogatstvo šemovečkoga kraja zaslužuje primjerenu pozornost⁴⁷, jer je govor susjednih naselja poput Virja⁴⁸, Molva⁴⁹ i Đurđevca⁵⁰ u određenoj mjeri istražen. Pored toga, u kontekstu razvoja ekološke svijesti i očuvanja krajobraznih datosti prostora, bilo bi dobro kao panoramske vrijednosti sačuvati vizuru na Šemovce i okolne vinorodne brežuljke (prilaz iz Virja, Đurđevca i Hampovice), te vizuru i pogled sa šemovečkih brežuljka prema Virju, Molvama i Đurđevcu.

ZAKLJUČAK

Sačuvana kulturna baština (npr. arheoloških nalazi iz prehistorijskog razdoblja i antike, ostaci srednjovjekovnih, odnosno novovjekovnih fortifikacija, sakralni i drugi objekti, etnografske, foto i umjetničke zbirke različitog opsega) jasno svjedoči o dugom kontinuitetu života na šemovečkom prostoru. Također, ona čuva identitet pojedinca, obitelji, naroda i države. Zato bi bilo dobro u okviru programa zaštite kulturne baštine na području Šemovaca, pored spomenutih dobara koja su u izvješćima nadležnih tijela evidentirana ili su već zaštićena, u razmatranje kao vrijedne uzeti: 1. glavni oltar sv. Križa, pomoćne oltare Majke Božje Škapularske i sv. Roka, orgulje Heferer, misno posuđe i ruho - kaleži, pokaznice, misnice, te misale u šemovečkoj crkvi; 2. raspelo kod škole, 3. raspelo na raskršću prema Virju i Đurđevcu; 4. spomen-obilježja i ostatke metalnih križeva na mjesnome groblje. Osim toga, kao panoramske vrijednosti bilo bi dobro izdvojiti vizuru na Šemovce i okolne vinorodne brežuljke (prilaz iz Virja, Đurđevca i Hampovice), te vizuru i pogled sa šemovečkih brežuljka prema Virju, Molvama i Đurđevcu. U kontekstu zaštite tradicijskih klijeti valjalo bi možda kao posebno vrijednu zaštititi klijet obitelj Kopas-Kristić. Etno zbirke Udruge žena Šemovci i KUD-a Zvirišće imaju određenu kulturno-povijesnu vrijednost, a od umjetničkih zbirki dragocjena je ona koju je prikupio mjesni kipar Đuro Zvonar. Također, u nekim budućim istraživanjima pozornost treba posvetiti fotografskim zbirkama i šemovečkom govoru, jer otkrivanje, čuvanje i prezentiranje prošlosti doprinosi regionalnoj prepoznatljivosti i značaju podravskoga kraja na karti hrvatskoga, ali i europskoga prostora u sadašnjosti i budućnosti.

SUMMARY

Based on the results of archeological and historiographical research of the village Semovci, the author discusses the well-documented heritage finds from prehistoric and antiquity periods, the found artefacts from medieval or modern age fortifications, religious and other objects, ethnographic, pho-

⁴⁷ U tom kontekstu pozornost zaslužuju zabilježeni istupi izvorne govornice Zlate Kopas - npr. vidi: <http://www.youtube.com/watch?v=2mblyizHAXw>; <http://www.youtube.com/watch?v=gmf7Zt7lwCl>; <http://www.youtube.com/watch?v=xclpWC4u9FM> (pristup ostvaren 7.5.2013.), te pjesnički recitali Vlade Kurtića, npr. vidi zapise: <http://www.youtube.com/watch?v=knHegR8Q57c>; http://www.dida-semovci.com/index.php?option=com_content&view=article&id=57:pjesme-vlade-kurtic-&catid=44:kultura&Itemid=67 (pristup ostvaren 7.5.2013.)

⁴⁸ Za osnovi uvid usp. Franjo FANCEV, "Beiträge zur serbokroatischen Dialektologie: der kaj-Dialekt von Virje, mit Berücksichtigung der Dialekte Podravina's (Koprivnica-Pitomača)", *Archiv für slavische Philologie*, 29/1907., str. 305.-389. Također, vidi i Josip HERMAN, "Prilog poznavanju leksičkog blaga u govoru Virja (Podravina)", *Filologija*, 7/1973., str. 73.-99., te Jela MARESIĆ, "Kajkavska dijalekatna leksikografija", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 29/2003., str. 391.-406.

⁴⁹ O tome u novije vrijeme usp. Mijo LONČARIĆ, "Novi prilozi poznavanju molvarskog govora", *Molve - ljudi, selo i okoliš u dugom trajanju : zbornik radova sa znanstvenog skupa, Molve, 27. rujna 2008. : u povodu 350. godišnjice prvog spomena današnjeg sela Molve (1658.-2008.) i 15. godišnjice ponovnog osnivanja Općine Molve (1993.-2008.)*, Molve 2010., str. 207.-210., i Jela MARESIĆ, "Leksik molvarskog govora", *Molve - ljudi, selo i okoliš u dugom trajanju : zbornik radova sa znanstvenog skupa, Molve, 27. rujna 2008. : u povodu 350. godišnjice prvog spomena današnjeg sela Molve (1658.-2008.) i 15. godišnjice ponovnog osnivanja Općine Molve (1993.-2008.)*, Molve 2010., str. 211.-215., Velimir PIŠKOREC-Ana KOLAR, "Germanizmi u molvarskom govoru", *Molve - ljudi, selo i okoliš u dugom trajanju : zbornik radova sa znanstvenog skupa, Molve, 27. rujna 2008. : u povodu 350. godišnjice prvog spomena današnjeg sela Molve (1658.-2008.) i 15. godišnjice ponovnog osnivanja Općine Molve (1993.-2008.)*, Molve 2010., str. 216.-237.

⁵⁰ Jela MARESIĆ – Vladimir MIHOLEK, *Opis i rječnik đurđevčkoga govora*, Đurđevac 2011.

tographic and art collections of varying scope that clearly testify to the long continuity of life of the village Semovec and its vicinity.

Koprivnica-Krizevci county department of planning has several registered localities of Semovec (Gora, Grmovi, Kostanjici).with the finds of pottery remnants from a prehistoric settlement. Also, Church of the Holy Cross in Semovci has been ranked an individually protected monument (Ministry of culture decree of 2 April,2007). It would be wise to extend the cultural heritage protection of Semovci village to the main altar of St. Cross and its pulpit; the side altars of Our Lady of Scapular and St. Rocco; the Heferer church organ; the utensils, vestments and missals of Semovec church; the crucifix by the school building and the one on the crossroads towards Virje and Djurdjevac; memorials and remnants of metal crosses at the local cemetery.

In addition, the list of scenic values that need protection should also include a panorama of Semovci and the neighboring vineyards hills (road access from Virje, Djurdjevac and Hampovica); the panorama/view from Semovec hills towards Virje, Molve, Djurdjevac.

In the context of heritage protection of the traditional vineyard huts, perhaps a particularly valuable to protect would be the vineyard hut of the family Kopas-Kristic. Also, ethnography collection of Folklore society Zvirisce and Women's Association Semovci have specific cultural and historical value; a valuable art collection of Djuro Zvonar (the local sculptor).

Some future researchers should pay attention to photography collections, the local speech/dialect of Semovci and preservation of the current landscape.

The local authorities, particularly Virje mayor Mirko Perok and local board head Dragutin Spaniček (with the help of their fellow board members and the entire village) in recent years have accomplished a lot in preservation of their local heritage.

Discovering, preserving and presenting the remains of the past contributes a great deal to the regional recognition and significance of the area on the map of Croatia, but also of Europe's space in the present and the future, preserving the individual and family identities, of the nation and the country in general.